

ПОДОБРЯВАНЕ НА ЗАЩИТАТА НА ПРАВАТА НА ПОСТРАДАЛИТЕ ОТ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ: ДОСТЪП ДО ПРАВНА ПОМОЩ

Изследване на правната рамка и добрите практики

НАЦИОНАЛЕН ДОКЛАД – БЪЛГАРИЯ

декември 2013 г.

С финансовата подкрепа на програма „Наказателно правосъдие“ на Европейския съюз

Съдържание:

1. Определения и развитие на законодателната рамка.....	4
1.1. Фигурата на пострадалия в българското законодателство	4
1.2. Определение за правна помощ в българското законодателство	5
1.3. Правна помощ за пострадалите от престъпления – развитие на законодателната рамка	5
2. Правото на информация относно правното положение на пострадалия	5
2.1. Информация за процедурата по подаване на жалба	6
2.2. Информация за хода на производството	6
2.3. Информация за правата на пострадалите по време на досъдебното производство, за правата, свързани с решенията за прекратяване или спиране на производството, както и за правата по време на съдебното производство	7
2.4. Информация за възможностите за получаване на правен съвет/правна помощ	7
2.5. Информация за възможностите за възстановяване на разходите, свързани с производството	8
2.6. Информация относно възможностите за участие във възстановително правосъдие	8
2.7. Информация относно възможностите за получаване на финансова компенсация от държавата	8
2.8. Информация за специални разпоредби за защита на пострадали-чужденци	8
2.9. Право да не се получава информация	8
2.10. Етични въпроси при предоставяне на информация на пострадали от престъпление	8
2.11. Достатъчна ли е получаваната от пострадалите информация и има ли проблеми при предоставянето ѝ – становища на представители на ангажираните институции и НПО	10
3. Правна помощ за пострадалите от престъпления – общи положения.....	10
3.1. Условия и ред за предоставяне на правна помощ на пострадали	10
3.2. Специални разпоредби за защита на пострадали-чужденци.....	12
3.3. Ограничителни ли са условията за предоставяне на правна помощ на пострадали и има ли баланс с правната помощ на обвиняеми и подсъдими – мнения на ангажираните институции и НПО и изследователски заключения	12
4. Обхват на правната помощ за пострадалите от престъпления	13
4.1. Начален момент, от който пострадалият може да получи правна помощ	13
4.2. Етапи на наказателното производство, през които пострадалите могат да получат правна помощ.....	14
4.3. Правна помощ при получаването на финансова компенсация.....	14
4.4. Правна помощ за участие в механизмите на възстановителното правосъдие	14
4.5. Продължителност на правната помощ	14
4.6. Език/-ци, на които се предоставя правна помощ	15
4.7. Процесуално представителство на пострадалите и тяхното лично участие в производството	15
4.8. Заплащане на правната помощ	15

4.9. Достатъчна и достъпна ли е правната помощ за пострадалите – мнения на ангажираните институции и НПО и изследователски заключения	16
5. Правна помощ за особено уязвими пострадали.....	16
5.1. Деца	16
5.2. Жертви на насилие при близки взаимоотношения; жертви на насилие, основано на пола	17
5.3. Жертви на тероризъм	17
5.4. Жертви на трафик на хора	17
5.5. Други уязвими групи	18
5.6. Усилия на институциите за усъвършенстване на системата за правна помощ на уязвими групи.....	19
6. Институционална структура и капацитет на системата за правна помощ за пострадалите от престъпления	19
6.1. Структура и място в общата система за подкрепа на пострадалите	19
6.2. Регионални особености и проблеми при предоставянето на правна помощ – мнение на заинтересованите страни	20
6.3. По-нататъшни нужди от общо и специализирано обучение – мнения на заинтересованите страни	20
7. Заключение и препоръки	22
Приложение 1: Списък на използваните съкращения.....	24
Приложение 2: Държавни институции, ангажирани в предоставянето на правна помощ на пострадалите от престъпления.....	25
Приложение 3: Неправителствени организации, ангажирани в предоставянето на правна помощ на пострадали от престъпления.....	26

Настоящият национален доклад по правната рамка и добрите практики във връзка с предоставянето на правна помощ на пострадалите от престъпления е изготвен в рамките на инициативата „Подобряване на защитата на правата на пострадалите от престъпления: достъп до правна помощ“, в която Центърът за изследване на демокрацията участва заедно с университети, неправителствени организации и експерти от Полша, Италия, Латвия и Испания. В рамките на инициативата се провежда изследване на нормативната уредба в участващите страни членки, за да се очертаят работещи законодателни и практически модели, както и да се посочат недостатъци на ниво право и на ниво политики. Целта на изследването е да допринесе за доразработването на минимални стандарти в защитата и подкрепата на пострадалите от престъпления, по-специално в областта на достъпа до безплатна правна помощ, предоставяна от държавата и от неправителствени организации.

Докладът е изготвен с помощта на два основни метода: **кабинетно проучване** на законовите, подзаконовите актове и отчетите на компетентните органи, и **въпросник** към ангажираните с правната помощ за пострадали институции и неправителствени организации. Използваният **въпросник** от затворен тип бе изпратен на петдесет институции, организации и техни представители, включително на 28-те адвокатски колегии, Висшия адвокатски съвет, НПО, в това число съсловните магистратски организации, както и другите ангажирани държавни органи. Отговори бяха получени от тридесет и трима представители на институции, НПО и адвокати.

1. Определения и развитие на законодателната рамка

1.1. Фигурата на пострадалия в българското законодателство

Българският *Наказателно-процесуален кодекс (НПК)*¹ определя, че пострадал е физическо лице, претърпяло имуществени или неимуществени вреди от престъплението. При смърт на лицето това право преминава върху неговите наследници (чл. 74 от НПК).

*Законът за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления (ЗПФКПП)*² е специален закон с по-тесен обхват, уреждащ подпомагането и финансовата компенсация на лицата, когато са претърпели вреди от престъпленията: тероризъм; умишлено убийство; умишлена тежка телесна повреда; блудство и изнасилване, от които са настъпили тежки увреждания на здравето; трафик на хора; престъпления, извършени по поръчение или в изпълнение на решение на организирана престъпна група, както и други тежки умишлени престъпления, от които като съставомерни последици са

¹ Народно събрание на Република България. Наказателно-процесуален кодекс, ДВ бр. 86 от 28.10.2005. София: Народно събрание на Република България, 2006, <<http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135512224>> (12.11.2013 г.)

² Народно събрание на Република България. Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления. София: Народно събрание на Република България, 2007, <<http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135540550>> (12.11.2013 г.)

настъпили смърт или тежка телесна повреда (чл. 3, ал. 3 от ЗПФКПП). Когато пострадалият е починал в резултат на престъплението, правата на подпомагане и финансова компенсация преминават върху неговите деца, родители, съпруг или лицето, с което се е намирал във фактическо съжителство (чл. 3, ал. 2 от ЗПФКПП). ЗПФКПП въвежда специфична правна рамка относно статута на пострадалите от някои престъпления и в този смисъл следва международните и европейски стандарти в тази област повече в сравнение с НПК. Въпреки това подпомагането и финансовата компенсация, очертани в този нормативен акт, са приложими само спрямо определен кръг пострадали, който, отчасти и заради финансови съображения, е доста ограничен.

1.2. Определение за правна помощ в българското законодателство

Българският *Закон за правната помощ* (ЗПП)³ не съдържа дефиниция на понятието „правна помощ“, но тя може да бъде очертана от неговия обхват. Правна помощ се отпуска по наказателни, граждански и административни дела пред всички съдебни инстанции, от което може да се заключи, че по наказателните дела акцентът поначало е върху съдебната фаза. Предоставя се от адвокати и се финансира от държавния бюджет, с цел гарантиране на равен достъп до правосъдие на физическите лица (чл. 1-5 от ЗПП). Тя включва: консултация с оглед постигане на споразумение преди започване на съдопроизводството или за завеждане на дело, подготовка на документи за завеждане на дело и процесуално представителство (чл. 21 от ЗПП). Правната помощ се организира от Националното бюро за правна помощ (НБПП) и адвокатските съвети.

1.3. Правна помощ за пострадалите от престъпления – развитие на законодателната рамка

Хронологично, действащият НПК и двата закона, които уреждат правната помощ за пострадали – ЗПП и ЗПФКПП – са приети и влизат в сила в рамките на кратък период от време между 2006 и 2007 г. НПК говори за процесуално представителство по отношение на пострадалите само във връзка с това кой може да ги представлява, а ЗПФКПП предвижда безплатна правна помощ за специфичния кръг пострадали, чиито права урежда, като препраща към Закона за правната помощ. Обхватът на ЗПП, от своя страна, нарасна значително с измененията през 2013 г. в съответствие с международните ангажименти на България и хармонизацията с редица други нормативни актове.

2. Правото на информация относно правното положение на пострадалия

Съгласно чл. 75 от НПК, в досъдебното производство пострадалият има право да бъде уведомен за правата си в наказателното производство и за неговия ход. Той има право на тази информация, ако изрично е поискал да участва в досъдебното производство и е посочил адрес за призоваване в страната. Органът, който образува досъдебното

³ Народно събрание на Република България. Закон за правната помощ, ДВ бр. 79 от 04.10.2005. София: Народно събрание на Република България, 2006, <<http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135511185>> (12.11.2013 г.)

производство, уведомява незабавно пострадалия за това, ако той е посочил адрес за призоваване в страната.

В съответствие с подхода на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (наричана по-долу Директивата от 2012 г.)⁴ ЗПФКПП уточнява изрично много от случаите, когато кръгът от пострадали, на които дава права, трябва да получат информация (чл. 6 от ЗПФКПП).

2.1. Информация за процедурата по подаване на жалба

ЗПФКПП изрично предвижда правото на пострадалите да бъдат информирани за органите, пред които могат да подадат жалба за извършено срещу тях престъпление, и за процедурите и възможностите, които имат след това. Основната норма на НПК относно информирането на пострадалите обаче на практика изключва от приложното си поле момента на подаването на жалбата.⁵ Това е така, защото нормата се отнася до досъдебното производство, а то обикновено се образува на един по-късен момент след подаването на жалбата .

Във всеки случай, пострадалият може да съобщи за извършено престъпление в полицията или в Прокуратурата, където ще му дадат практически насоки как да подаде жалба.

2.2. Информация за хода на производството

Ходът на наказателното производство е сред изричните въпроси, с които пострадалите трябва да бъдат запознати според НПК. ЗПФКПП включва даването на информация за хода на производството в рамките на задължението институции и неправителствени организации да информират за „процедурите след подаване на сигнала и възможностите за действие на пострадалите при условията и реда на тези процедури“ и възможностите на пострадалите за участие в наказателния процес (чл. 6, ЗПФКПП).

⁴ Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз. Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, ОВ L 315, 14.11.2012, стр. 57-73. Страсбург: Европейски парламент и Съвет на Европейския съюз, 2012, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:315:0057:01:EN:HTML>> (12.11.2013 г.)

⁵ Донякъде в противоречие с пар. 22 от Преамбюла на Директивата от 2012 г., който постановява, че „[з]а целите на настоящата директива следва да се счита, че моментът на подаване на жалбата попада в рамките на наказателното производство“, и чл. 4 от Директивата, според който жертвите получават информация без ненужно забавяне „от първия контакт с компетентния орган“.

2.3. Информация за правата на пострадалите по време на досъдебното производство, за правата, свързани с решенията за прекратяване или спиране на производството, както и за правата по време на съдебното производство

НПК и ЗПКФПП уреждат правото на пострадалите да бъдат информирани за правата си в наказателния процес и възможностите за участие в него.

Съгласно ЗПКФПП пострадалият има правото да бъде информиран от полицията и организациите за подкрепа на пострадалите, писмено или устно, на разбираем за него език относно:

- как и къде може да получи безплатно съвет, подпомагане и правна помощ;
- как и къде може да получи защита за себе си и своите близки, както и финансова компенсация;
- как да защити правата и интересите си, ако е чужд гражданин или е пострадал от престъпление на територията на друга държава.

Освен общото право на пострадалия, което обхваща всички стадии на наказателното производство до влизането в сила на присъдата, НПК предоставя на жертвата специфични права да получи информация на различни етапи в производството, сред които:

- правото на пострадалия да получи информация от съда или от органите на досъдебно производство за неговото право да предяви граждански иск (чл. 73);
- правото да прави искания, бележки и възражения и да обжалва актовете, нарушаващи неговите права и законни интереси;
- правото да бъде уведомен за отказа на прокурора да образува досъдебно производство (чл. 213) или за прекратяването или спирането на производството от прокурора, след като той получи делото от разследващите органи (чл. 243-244); правото да обжалва тези прокурорски актове;
- правото да се запознае с материалите по разследването при предявяването му (чл. 227), освен в случаите на бързи и незабавни производства (чл. 356, 362);
- правото да бъде уведомен за прекратяването на производството от съдията-докладчик (чл. 250) и правото да обжалва този акт;
- правото да бъде уведомен за насрочването на съдебното заседание (чл. 255);
- правото да бъде запознат от съдията-докладчик с материалите по делото (чл. 257);
- правото да бъде уведомен за споразумение, с което се решава делото (чл. 382).

2.4. Информация за възможностите за получаване на правен съвет/правна помощ

Правото на правна помощ, органите, условията и реда за предоставянето ѝ са сред изричните въпроси, за които ЗПКФПП предвижда право на информация. Безплатната правна помощ не е спомената като такава в НПК, но Кодексът урежда правото на частния обвинител, частния тъжител и гражданския ищец като страни по делото да имат повереник, назначен от съда, ако представят доказателства, че не са в състояние да заплатят адвокатско възнаграждение, желаят да имат повереник и интересите на правосъдието изискват това (чл. 100).

Работещите в тази сфера са на мнение, че отговорните институции дават навременна информация за възможностите за получаване на правна помощ, понякога даже само за да пренасочат пострадалия към адвокат и така да облекчат собствената си работа.

2.5. Информация за възможностите за възстановяване на разходите, свързани с производството

Въпреки че не е изрично уредено, възстановяването на разходи несъмнено попада сред процесуалните права на пострадалите и органите са длъжни да предоставят информация по въпроса.

2.6. Информация относно възможностите за участие във възстановително правосъдие

Българското законодателство не предвижда механизми за възстановително правосъдие в рамките на наказателното производство.

2.7. Информация относно възможностите за получаване на финансова компенсация от държавата

Компенсацията и правото да се получи информация за нея са изрично уредени в ЗПФКПП, но попадат извън обхвата на Наказателно-процесуалния кодекс.

2.8. Информация за специални разпоредби за защита на пострадали-чужденци

Правото на информация за специфичните права на чужденците е изрично уредено в ЗПФКПП. Пострадалите трябва също да бъдат информирани за възможностите да защитят своите права и интереси, ако са пострадали на територията на чужда държава.

Наказателно-процесуалният кодекс съдържа редица специални разпоредби, приложими относно чужденците, така че институциите са длъжни да информират гражданите на ЕС и на трети страни за техните допълнителни права в рамките на общото задължение по предоставяне на информация.

2.9. Право да не се получава информация

Тъй като по силата на Наказателно-процесуалния кодекс правото на пострадалия от престъпление да участва в досъдебното производство е обусловено от това той изрично да го поиска и да посочи адрес за призоваване в България, то е възможно пострадалият да не получи информация само ако не участва в производството. Изрична възможност пострадалият да откаже да получава информация не е уредена и в ЗПФКПП.

2.10. Етични въпроси при предоставяне на информация на пострадали от престъпление

Освен някои етични аспекти на общите принципи на НПК, опит да се регулират част от етичните въпроси, свързани с предоставяне на информация на пострадали от престъпления, е направен в Инstrukция на Министерство на вътрешните работи за

осъществяване на прием на граждани и подкрепа на жертви на престъпления⁶. Тя определя „прием“ като дейност по своевременно изслушване, регистриране и оказване на съдействие и подкрепа на гражданите по всеки подаден сигнал за извършено престъпление или правонарушение, поставен проблем или потърсено съдействие от органите на Национална служба „Полиция“ (чл. 2).

Инструкцията предвижда, че приемът на граждани и подкрепата на жертвите на престъпления се осъществяват при спазване принципите на зачитане на основните човешки права и свободи, както и професионалните стандарти на полицията за осъществяване на тази дейност (чл. 3). Полицейските служители, осъществяващи прием и подкрепа на жертви на престъпления, изслушват всеки гражданин независимо от характера на поставения от него проблем (чл. 9, ал. 1). За изслушването на гражданите и предприемането на последващи действия, които са от компетенциите на приемащите структурни звена на Национална служба „Полиция“, не се допуска преразпределянето им до други полицейски служби. Когато решаването на проблема е от компетентността на други структурни звена на Национална служба „Полиция“, случаят се приема и им се изпраща служебно за последващи действия. Когато решаването на проблема не е от компетентността на структурните звена на Национална служба „Полиция“, полицейските служители ориентират и насочват гражданите към съответните институции и организации (чл. 9, ал. 2-4). Полицейските служители, осъществяващи прием и подкрепа на жертви на престъпления, са задължени (чл. 12):

- да изслушват внимателно гражданите, за да бъде установен характерът на поставения от тях проблем или нужда от съдействие, с цел събиране на информация, необходима за адекватни последващи действия;
- да докладват за необходимостта от осигуряване на преводач, педагог, психолог, медицинско лице и др.;
- да гарантират конфиденциалността на фактите и обстоятелствата, установени по време на приема;
- да проявяват нужното внимание, търпение и учтивост, като не допускат неуместни забележки;
- да не допускат дискриминация или привилегировано отношение;
- да запазват неутрално поведение и безпристрастност.

Етичните правила на магистратите се занимават с пострадалите от престъпления и тяхното положение съвсем косвено.

⁶ Министерство на вътрешните работи на Република България. ИНСТРУКЦИЯ № Из-507 от 26 март 2008 г. за осъществяване на прием на граждани и подкрепа на жертви на престъпления в структурните звена на Национална служба „Полиция“, ДВ бр. 38 от 11.04.2008. София: Министерство на вътрешните работи, 2008, <www.compensation.bg/Documents/iiz-507.doc> (12.11.2013 г.)

2.11. Достатъчна ли е получаваната от пострадалите информация и има ли проблеми при предоставянето ѝ – становища на представители на ангажираните институции и НПО

Малцината представители на институции и организации, които се спират на достъпа до информация на пострадалите, отправят основно критика към капацитета и ангажираността на институциите, информиращи жертвите за техните права.

Като обща оценка, представител на неправителствена организация посочва, че органите и организациите не отделят достатъчно време за предоставяне на адекватна информация, докато по мнението на анкетиран съдия сред причините е прекомерното им натоварване.

Друг представител на гражданското общество е на мнение, че само съдът по време на процеса се справя адекватно със задължението да информира пострадалите за техните права, докато информацията, предоставена от полицията, често е недостатъчна или непълна, а Прокуратурата понякога е прекалено формалистична и ги информира само за правото на обжалване.

Експертът от неправителствения сектор оценява високо популяризирането на ролята на Министерството на правосъдието и на уебсайта на Националния съвет за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления, но се опасява, че това е полезно само на гражданите, които редовно използват интернет, и липсва предварително предоставяне на информация (преди възникване на виктимизация).

Противно на това мнение, анкетиран съдия счита, че ЗПФКПП като цяло е непознат на гражданите и компетентните институции, пострадалите биват информирани за възможностите, които им предоставя Законът, по-скоро по изключение, а Националният съвет не е много активен в популяризирането на формите на подпомагане.

3. Правна помощ за пострадалите от престъпления – общи положения

3.1. Условия и ред за предоставяне на правна помощ на пострадали

ЗПП очертава две основни групи физически лица, които могат да се възползват от безплатна правна помощ в зависимост от етапа, за който е предвидена такава, като всяка група се състои от няколко категории.

Безплатната правна помощ за консултация с оглед постигане на споразумение преди започване на съдопроизводството или за завеждане на дело или за подготовка на документи за завеждане на дело (чл. 22), наричана „първична правна помощ“, що се отнася до пострадалите от престъпления, се отпуска на:

- лица и семейства, които отговарят на условията за получаване на месечна или целева помощ по смисъла на законодателството за социално подпомагане;

- лица и семейства, настанени в специализирани социални институции или ползващи други социални услуги;
- деца, настанени в приемни семейства или в семейства на роднини или близки;
- деца в риск, както и пострадали от домашно или сексуално насилие или от трафик на хора, които не разполагат със средства и желаят да ползват адвокатска защита.

Наличието на предпоставките за получаване на правна помощ се установяват със съдебни решения, документи, издадени от съответните компетентни органи, и декларации за членовете на семейството и за имотното състояние.

Въпреки че не е изрично предвидено в НПК или в ЗПП, на основание правото на пострадалия да има повереник на практика органите на досъдебното производство могат и често получават молби от горепосочените групи за процесуално представителство по време на досъдебното производство.

Правна помощ за процесуално представителство (чл. 23) по отношение на пострадалите от престъпление се отпуска на страните в наказателното производство, когато те не разполагат със средства за заплащане на адвокат, желаят да имат такъв и интересите на правосъдието изискват това. На практика тази хипотеза обхваща пострадали, които са се конституирали в съдебното производство като граждански ищци или частни обвинители. Пострадалите от престъпления от частен характер също могат да получат правна помощ. Оценката на допустимостта се извършва от съда, въз основа на доходите на лицето, декларация за имущественото състояние, семейното положение, здравословното състояние и трудовата заетост, възрастта и други обстоятелства.

Правната помощ може да бъде отказана, когато предоставянето ѝ не е оправдано от гледна точка на ползата, която тя би донесла на лицето, кандидатстващо за нея (чл. 24), но по мнение на практикуващите в сферата, такава никога не е била отказвана на пострадал от престъпление.

Решение за отпускане на правна помощ за консултация с оглед постигане на споразумение преди съдебното производство или за завеждане на дело, или за подготовка на документи за завеждане на дело, се взема, по искане на заинтересованата страна, от председателя на Националното бюро за правна помощ в 14-дневен срок след представянето на съответните документи, свързани с материалното положение на лицето. Правна помощ за процесуално представителство се предоставя, в зависимост от фазата на съдебното производство, с решение на органите на досъдебно производство или на съда след молба от лицето и прилагане на съответните документи, свързани с материалното му положение. Отказът от правна помощ подлежи на обжалване, съответно по реда на Административнопроцесуалния кодекс⁷ или на Наказателно-процесуалния кодекс. Актът

⁷ Народно събрание на Република България. Административнопроцесуален кодекс, ДВ бр. 30 от 11.04.2006. София: Народно събрание на Република България, 2006, <<http://lex.bg/bg/laws/ldoc/2135521015>> (12.11.2013 г.)

за предоставяне на правна помощ се изпраща незабавно на съответния адвокатски съвет за назначаване на адвокат от Националния регистър за правна помощ. Ако е възможно, адвокатският съвет определя адвокат, посочен от лицето, на което се предоставя правна помощ (чл. 25 от ЗПП). Назначеният адвокат представлява лицето на всички фази и пред всички съдебни инстанции, освен ако има възражения за това. Той може да преупълномощи друг адвокат от Националния регистър за правна помощ или да бъде заменен по искане на решаващия орган (чл. 26 от ЗПП).

Лицето, на което е предоставена правна помощ, е длъжно да уведоми незабавно органа, който ръководи процесуалните действия, за промени в обстоятелствата, на които се основава предоставянето на помощта, а органът, взел решението за предоставяне, може да я прекрати. В случай че лицето не уведоми своевременно за промяна в обстоятелствата, трябва да възстанови на НБПП направените разноски от момента на промяната (чл. 27 ЗПП).

3.2. Специални разпоредби за защита на пострадали-чужденци

Гражданите на ЕС удостоверяват материалното си положение със съответните документи от държавата членка, от която идват. Практиката по предоставяне на правна помощ не познава все още случаи на пострадали, граждани на трети страни.

3.3. Ограничителни ли са условията за предоставяне на правна помощ на пострадали и има ли баланс с правната помощ на обвиняеми и подсъдими – мнения на ангажираните институции и НПО и изследователски заключения

Работещите в сферата на правната помощ считат условията за предоставянето ѝ за доста ограничителни, защото прагът за предоставяне, определен спрямо законодателството за социално подпомагане, е доста нисък. Съществува идея прагът да се обвърже с минималната работна заплата, но тя все още не е прокарана на законодателно ниво.

Що се отнася до цялостната концепция за баланс между правната помощ за пострадали и за обвиняеми и подсъдими, анкетиран представител на неправителствена организация е на мнение, че те не са „скачени съдове“ и между тях не може да има баланс.

Работещи в системата за правна помощ твърдят, че от гледна точка на достъпа до адвокат, обвиняемите и подсъдимите получават повече помощ и съвети, тъй като правната помощ не е добре позната, особено сред пострадалите от престъпления.

Преди измененията от 2013 г. на кръга на пострадалите, които могат да получат правна помощ преди започване на съдебното производство, изследователите⁸ твърдят, че по

⁸ Дойчинова, Владислава. Правото на защита на пострадалия на досъдебното производство според българския НПК и според минималните международни стандарти. - В: „Правна мисъл“, бр. 1/2010 г. София: Българска академия на науките, 2010, стр. 63-64.

време на досъдебната фаза пострадалите следва да получат адекватна защита, като тази на ответника, защото често те нямат финансова възможност да наемат адвокат, което ги демотивира за по-нататъшно участие в процеса.

Този аргумент е валиден, тъй като още има редица тежки престъпления, за които пострадалите, ако не попадат в обхвата на социалното подпомагане, са извън обсега на Закона за правната помощ. Работещите в сферата твърдят, че намерението преди измененията от 2013 г. е било правна помощ да се предоставя абсолютно безплатно поне за жертви на трафик на хора, сексуално и домашно насилие, без да е необходимо доказване на доход, но това предложение е отпаднало.

Представител на НПО твърди, че пострадалите рядко наемат адвокат и участват в производството също и когато престъплението е извършено от член на семейството от страх, че хората, с които живеят, ще получат наказание. Обратно на това, обвиняемите и подсъдимите са информирани за правата си от разследващите органи и прокуратурата, защото често имат адвокати, които проверяват дали техните права са спазени в съответствие с международните стандарти.

Трябва да се отбележи, че в Наредбата за заплащането на правната помощ⁹, възнаграждението за правна помощ на граждански ищец, частен обвинител или частен тъжител, е на практика приравнено на възнаграждението за защита на обвиняемия или подсъдимия, и се определя според квалификацията на престъплението (чл. 22). Същото би било, ако пострадалият получава правна помощ за процесуално представителство в досъдебното производство. Дисбаланс би се получил само що се отнася до първичната правна помощ (тази преди производството), ако пострадалият се възползва само от нея, тъй като там възнагражденията за адвокатите са сравнително ниски.

4. Обхват на правната помощ за пострадалите от престъпления

4.1. Начален момент, от който пострадалият може да получи правна помощ

Съгласно ЗПП, социално слаби лица, деца, настанени в институции/приемни семейства и деца в риск, както и жертви на домашно или сексуално насилие, които не разполагат със средства, но желаят да бъдат представлявани от адвокат, могат да ползват правна помощ на етапа „консултация... с оглед завеждане на дело“, което, преведено в системата на НПК, означава от момента на подаване на жалбата или на образуване на производството, когато компетентните органи имат достатъчно данни за извършено престъпление. За процесуално представителство на досъдебна фаза обаче, те трябва да подадат отделна молба до органите на досъдебното производство. Всички други пострадали, вкл. частни

⁹ Министерски съвет на Република България. Наредба за заплащането на правната помощ, ДВ бр. 5 от 17.01.2006. София: Министерски съвет на Република България, 2006, <<http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2135515376>> (12.11.2013 г.)

тъжители в случаите на престъпления от частен характер могат да ползват правна помощ от момента на конституирането им като страна в процеса.

4.2. Етапи на наказателното производство, през които пострадалите могат да получат правна помощ

Социално слаби пострадали, деца в институциите/приемни семейства и деца в риск, както и жертви на домашно и сексуално насилие, или на трафик на хора, които не разполагат със средства, но желаят да бъдат представлявани от адвокат, могат да получат правна помощ, след молба и прилагането на съответните документи, през всички фази на наказателното производство до постановяване на окончателния съдебен акт. Всички останали пострадали могат да получат правна помощ само по време на съдебното производство, отново до постановяване на окончателния съдебен акт. Изпълнението на наказанието за извършителя на престъплението, изпълнението на окончателния съдебен акт и евентуалното решение за освобождаване на осъдения, са етапи, на които процесуалната роля на пострадалия в общи линии вече е приключила. В тази връзка, законът не предвижда право на пострадалия да получи информация за освобождаването на извършителя или да участва в работата на органите, отговарящи за предсрочното освобождаване или за помилването.

4.3. Правна помощ при получаването на финансова компенсация

Българското законодателство не предвижда предоставянето на правна помощ за финансова компенсация от държавата.

4.4. Правна помощ за участие в механизмите на възстановителното правосъдие

Българското законодателство не предвижда механизми за възстановително правосъдие в рамките на наказателното производство.

4.5. Продължителност на правната помощ

Наредбата за заплащането на правната помощ разделя сумите, дължими за правна помощ по наказателни дела, на суми за досъдебна фаза и суми за всяка инстанция на съдебна фаза. Всички тези суми имат минимален и максимален размер, като максималният е най-често двоен на минималния. Съществуват и законово регламентирани добавки, ако адвокатът помага на повече от едно лице или работи нощем, през почивните дни или през празници, но продължителността на процеса не е сред предпоставките за допълнително заплащане. Може да се заключи, че според българското законодателство продължителността на периода, който правната помощ покрива в наказателното производство, се измерва чрез понятията за досъдебна фаза и (всяка) съдебна инстанция, а действителната продължителност на производството може да се вземе предвид само при определянето на възнаграждението в рамките на Наредбата. В случаите с продължителност повече от 6 месеца, адвокатът може да поиска авансово плащане.

4.6. Език/-ци, на които се предоставя правна помощ

Законът за правната помощ няма конкретна разпоредба за предоставяне на правна помощ на език, различен от българския, така че всичко зависи от езиковите познания на избраните адвокати що се отнася до консултации и подготовка на документи. Относно процесуалното представителство е приложим основният принцип на НПК: наказателното производство се провежда на български език, а лицата, които не говорят български, могат да ползват родния си или друг език, като в тези случаи се назначава преводач.

4.7. Процесуално представителство на пострадалите и тяхното лично участие в производството

Съгласно чл. 56 от Конституцията на Република България¹⁰, всеки гражданин има право на защита, когато са нарушени или застрашени негови права или законни интереси. В държавните учреждения той може да се явява и със защитник. Конституционните разпоредби имат пряко приложение, така че пострадалият може да бъде придружен от адвокат на всяко процесуално действие, в което участва, и е длъжен да действа лично само когато дава показания като свидетел, тъй като те трябва да отразяват неговите преки наблюдения върху случилото се.

4.8. Заплащане на правната помощ

Правната помощ се заплаща от НБПП въз основа на отчет на адвоката и решение на председателя на НБПП (чл. 39 от ЗПП). Адвокатът не получава възнаграждение, ако правната помощ е предоставена недобросъвестно или некомпетентно, и може да се наложи да възстанови вече полученото в тези случаи (чл. 37 от ЗПП). Адвокатът, който осъществява правна помощ, няма право да получава от лицето, което представлява, възнаграждение и средства за покриване на разходи (чл. 40 от ЗПП), така че пострадалите не заплащат за никакви правни услуги. Разходите за командировки на адвоката за посещение на местата за лишаване от свобода/задържане, и по защита в друго населено място, се възстановяват отделно (чл. 38 от ЗПП).

Лицето, на което е предоставена правна помощ, трябва да уведоми решаващия орган за всяка промяна в обстоятелствата, на които се основава предоставянето на правната помощ, а органът може да я прекрати. Ако лицето не уведоми своевременно, ще трябва да възстанови направените разноски от момента на промяната (чл. 27 от ЗПП). В определени със закон случаи, лицата, на които е предоставена правна помощ, възстановяват на НБПП направените разноски (чл. 27а ЗПП).

¹⁰ Народно събрание на Република България. Конституция на Република България, ДВ бр. 56 от 13.07.1991. София: Народно събрание на Република България, 1991, <<http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/521957377>> (12.11.2013 г.)

4.9. Достатъчна и достъпна ли е правната помощ за пострадалите – мнения на ангажираните институции и НПО и изследователски заключения

Анкетиран представител на НПО смята, че няма институция в тесния смисъл на думата, която да предоставя правна помощ – това се извършва от определени адвокати. Неправителствени организации предоставят спорадично и в малък мащаб правна помощ за пострадали от определени престъпления. Техните услуги са безплатни, но включват редица разходи по проекти, ограничени във времето.

Представител на държавна институция, ангажирана с подкрепа и защита на пострадали, отбелязва, че исканията на граждани с ниски доходи до председателя на НБПП често не съдържат всички необходими документи, което забавя производството, тъй като Бюрото връща молбите с указания за допълнителни доказателства.

Освен това, хората, живеещи извън столицата, изпитват значителна трудност да се свържат с Бюрото, а когато имат и ниска грамотност, това им пречи да оформят коректно молбата си от гледна точка на закона. Това забавя работата на Бюрото и оставя гражданите с впечатление, че работата му е твърде тромава и бюрократична.

Анкетираният представител на държавна институция е на мнение, че настоящата система на финансиране на правната помощ гарантира постоянно нарастване на разходите, тъй като има повече или по-малко определена цена за всеки случай и тя се умножава по броя им. В същото време, има редица стимули за повече случаи с по-високо възнаграждение и за институциите, и за адвокатите, и по-малко такива за ефективност и ограничаване на разходите.

Този скептичен поглед може да намери доказателство и в годишния доклад на Бюрото за 2012 г.¹¹, в който се говори за бюджетен недостиг, закъснения при плащането на възнагражденията на адвокатите, и за повишение на отпуснатите средства за бюджета на Бюрото като начин за преодоляване на проблемите.

5. Правна помощ за особено уязвими пострадали

5.1. Деца

Съгласно Закона за закрила на детето¹², всяко дете има правото на правна помощ и жалба във всички производства, засягащи негови права или интереси (чл. 15, ал. 8). Дирекция „Социално подпомагане“ може да представлява детето в случаите, предвидени от закона

¹¹ Национално бюро за правна помощ. Годишен отчетен доклад за дейността на Национално бюро за правна помощ през 2012 година. София: Национално бюро за правна помощ, 2013, <http://www.nbpp.government.bg/images/Otcheten%20doklad_2012.pdf> (12.11.2013 г.)

¹² Народно събрание на Република България. Закон за закрила на детето, ДВ бр. 48 от 13.06.2000. София: Народно събрание на Република България, 2000, <<http://www.lex.bg/bg/laws/ldoc/2134925825>> (12.11.2013 г.)

(чл. 15, ал. 7), и предоставя правна помощ на деца, техните родители, настойници или хора, които се грижат за тях, чрез съвети и консултации по въпросите, свързани с правата на децата. На практика, дирекциите „Социално подпомагане“ са натоварени с много дейности и се грижат за редица социални групи, което води до претоварване и недостиг на човешки и материален ресурс. Освен това, няма информация за провеждани специализирани обучения за социални работници за предоставяне на правна помощ на деца. Така включването през 2013 г. на значителен брой деца, особено деца в риск (което на практика включва всички деца, пострадали от престъпление), сред групите на получателите на правна помощ още преди началото на каквото и да е производство, беше изключително необходима стъпка, за да се включи правната помощ за деца изрично в общата система. Преди измененията децата получават процесуално представителство от адвокат съгласно Закона за правната помощ, но често се дискутира дали органите на социално подпомагане или НБПП трябва да плати за предоставената помощ.

5.2. Жертви на насилие при близки взаимоотношения; жертви на насилие, основано на пола

Някои жертви на насилие при близки взаимоотношения и насилие, основано на пола, има вероятност да попаднат в новата група „жертви на домашно или сексуално насилие, които не разполагат със средства, но имат желание да бъдат представлявани от адвокат“ и като такива ще имат достъп до правна помощ през цялото наказателно производство.

5.3. Жертви на тероризъм

На жертвите на тероризъм се предоставя правна помощ по реда на ЗПП във връзка със ЗПФКПП.

5.4. Жертви на трафик на хора

Жертвите на трафик на хора имат право на достъп до правна помощ и по ЗПП, и по ЗПФКПП. Правната помощ за тази категория жертви е развита в подробности и в Националния механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик¹³, който не е законодателен акт, но е задължителен за всички институции и организации, ангажирани в защита и подпомагане на тези жертви. Съгласно законодателството за борба с трафика на хора и наказателно-процесуалната уредба, ако трафикираното лице изрази информирано и доброволно съгласие да сътрудничи на властите след т.нар. „период за размисъл“, то ще стане участник в наказателното производство. Ако лицето реши да участва в производството, има правото да избере процесуален представител, който да го представлява по време на досъдебната и съдебната фаза, в последния случай, ако лицето се конституира като граждански ищец или частен обвинител. Избраният адвокат може да предприеме следните стъпки:

¹³ Национална комисия за борба с трафика на хора, фондация „Асоциация Анимус“ и „Ла Страда Интернешънъл“. Национален механизъм за насочване и подпомагане на жертви на трафик. София, 2010, <<http://combattrafficking.eu/sites/default/files/NM.pdf>> (12.11.2013 г.)

- да подаде сигнал за извършено престъпление;
- да посъветва трафикираното лице да поиска защита;
- да обжалва актовете за спиране или прекратяване на наказателното производство;
- да подаде молба за участие на лицето в наказателното производство като частен обвинител или граждански ищец;
- да осъществява процесуално представителство на лицето пред съда.

Преди, по време и след съдебния процес процесуалният представител на жертвата работи заедно с нейния индивидуален консултант (психолог, социален работник), с цел да се избегне нейното допълнително травмиране.

Съгласно информацията, предоставена от Националната комисия за борба с трафика на хора, неправителствените организации основно предоставят услуги на жертви на трафик, осигуряват психологическа и социална подкрепа, както и правна помощ, вкл. чрез горещи линии.

Двата приюта за жертви на трафик, които Националната комисия финансира и управлява, предоставят на настанените жертви и правни съвети. Комисията също провежда мултидисциплинарни обучения за полицейски органи, прокурори и съдии, подобрявайки сътрудничеството между тях.

5.5. Други уязвими групи

Анкетиран прокурор посочва сред другите уязвими групи от пострадали неграмотни или хора с ниска степен на грамотност, възрастни и хора с намалена подвижност, особено в селските райони и пояснява видовете зависимост, които пострадалите могат да имат в контекста на техните семейства и общности: морални, религиозни, практически или финансови.

Сред уязвимите групи пострадали, които попадат под наблюдението на изследователите, са групите, които са уязвими по няколко признака. Последният доклад на Центъра за изследване на демокрацията, занимаващ се с деца-жертви на трафик¹⁴, ги описва като общност на „кръстопът“ между различни закони и подзаконовни актове (за закрила на детето, за закрила на жертвите на трафик, за правна помощ и др.), които могат да оставят онези от тях с най-сложно положение в ситуация с липсваща правна регламентация.

Трябва да се отбележи и изричното включване на децата в риск и жертвите на трафик сред групите, които получават правна помощ още преди производството, което засилва хармонизацията между различните нормативни актове, що се отнася до децата-жертви на трафик, а с това и тяхната защита.

¹⁴ Център за изследване на демокрацията. Подкрепа и реинтеграция на децата-жертви на трафик в България: законодателство, институционална рамка и политики. София: ЦИД, 2013, <<http://www.csd.bg/artShow.php?id=16325>> (12 ноември 2013).

5.6. Усилия на институциите за усъвършенстване на системата за правна помощ на уязвими групи

Според годишния доклад на НБПП за 2012 г., в момента се изпълнява проект по Норвежкия финансов механизъм за гореща линия за първична правна помощ и регионални консултантски центрове, насочени към най-уязвимите групи на обществото: социално слаби и хора, настанени в институции, малцинства, хора със специални нужди или в отдалечените райони. Проектът предвижда създаване и пилотно апробиране на национална „гореща телефонна линия“ в Бюрото за предоставяне на първична правна помощ на гражданите. Предвижда се и създаване на изнесени центрове за юридически консултации към адвокатските съвети в градовете Видин и Сливен. Според практикуващите правна помощ, тези региони са избрани заради техните особености, вкл. относително големия дял на малцинствено население. От горещата телефонна линия се очаква да пресее случаите, подлежащи на правна помощ, което би оптимизирало работата на институциите, отговорни за предоставянето ѝ. Планирано е горещата линия да се обслужва от адвокати по граждански и по наказателни дела. Линията (0700 18 250) и центрoвете стартираха в края на октомври 2013 г. Помощта, предоставяна от адвокатите, обслужващи линията, включва граждански, административни и наказателни въпроси, но изключва търговските и данъчни въпроси.

6. Институционална структура и капацитет на системата за правна помощ за пострадалите от престъпления

6.1. Структура и място в общата система за подкрепа на пострадалите

Общата държавна политика в сферата на правната помощ е сред функциите на Министерството на правосъдието. Правната помощ се организира от Националното бюро за правна помощ (НБПП) и адвокатските съвети (чл. 6 ЗПП).

Националното бюро за правна помощ е независим държавен орган – юридическо лице, на бюджетна издръжка към министъра на правосъдието (чл. 6 ЗПП). То се подпомага от администрация (чл. 7 ЗПП) и, наред с другото (чл. 8 ЗПП):

- изготвя годишния бюджет на правната помощ;
- разпорежда се със средствата по бюджета за правна помощ;
- организира воденето на Националния регистър за правна помощ;
- заплаща и осъществява контрол по предоставянето на правна помощ.

Националното бюро за правна помощ има председател и заместник-председател, назначени от министър-председателя, и трима членове, избрани от Висшия адвокатски съвет.

Адвокатските съвети организират предоставянето на правна помощ в съответните региони, като посочват адвокати от Националния регистър на правна помощ, осъществяват оперативен контрол върху качеството на правната помощ, предоставяна от

техните членове, администрират правната помощ и подпомагат лицата при получаването ѝ. На практика, всички адвокатски съвети имат служител, отговорен за администрирането на правната помощ, и по принцип следва да направят предварително пресяване на делата по отношение тяхната допустимост за правна помощ.

Адвокатските съвети получават финансиране от бюджета на НБПП за администриране на правна помощ в размер на 10% от сумата, изплатена на адвокатите от съответната адвокатска колегия за предходното тримесечие (чл. 28 Наредба за заплащане на правната помощ).

Бюджетът на правната помощ е част от държавния бюджет и се приема като част от бюджета на Министерството на правосъдието. Проектобюджетът се изготвя от Националното бюро за правна помощ.

6.2. Регионални особености и проблеми при предоставянето на правна помощ – мнение на заинтересованите страни

Анкетиран представител на НПО отбелязва, че няма регионални различия в предоставянето на правна помощ в съдебна фаза, защото този въпрос е предмет на контрол от по-висша съдебна инстанция. Експертът обаче отбелязва, че услугите за правна помощ, предоставяни от НПО, обикновено обхващат сравнително малък географски район.

Съдия счита Видин за типичен пример за регионални трудности. В региона няма специализирани НПО, към които пострадалите могат да се обърнат за помощ, а органите често пренебрегват правата за пострадалия и допускат процесуални нарушения.

6.3. По-нататъшни нужди от общо и специализирано обучение – мнения на заинтересованите страни

Докато НПО докладват собствените си усилия за подобряване на тяхната обща и специализирана квалификация в страната и чужбина, заинтересованите институции и организации отчитат, че липсва адекватно обучение за ангажираните в правната помощ страни в съответствие с международните и европейските стандарти. Анкетиран работещ в сферата на правната помощ признава, че подготовката за работа с уязвими групи все още е в сферата на бъдещите планове, но Бюрото полага усилия да организира регионални сбирки поне веднъж годишно, където се подава информация, съобразена със специфичните нужди на адвокатите.

Представител на НПО отчита, че адвокатите, предоставящи правна помощ, имат само обща правна подготовка, но не разполагат със специфични умения за работа с пострадали от престъпления или лица от различен етнически произход и с различни културни особености. Експертът добавя, че не съществуват специализирани обучения по тези въпроси и системата разчита на опита на адвокатите. Според него, участващите в

Националният регистър за правна помощ не са разделени по специализация или тя е прекалено обща. Центърът за обучение на адвокати към Висшия адвокатски съвет организира тематични курсове, но техният капацитет не може да отговори на бързината, с която се променя законодателството. Националният регистър страда и от текучество на адвокати и не предлага входящ тест, нито входящо обучение.

Практикуващ адвокат е на мнение, че специализирано обучение се предлага само за медиаторите и липсва особено забележимо в области като защита от домашно насилие и права на децата. Адвокатът посочва и трудности при финансирането на практическата помощ за пострадали.

Анкетиран съдия е скептичен относно квалификацията на експертите в организациите, оказващи правна помощ на пострадали, особено на уязвими пострадали, и подчертава нуждата от психологическа подготовка, както и познания за специфичните права на пострадалите в различните производства.

В крайна сметка се отчита, че НБПП полага сериозни усилия да поддържа еднакъв стандарт за правна помощ във всички региони на страната. Според занимаващи се с правна помощ, адвокати от Националният регистър периодично се събират на по-големи групи в различни регионални центрове и се обучават, като им се предоставя допълнителна информация. В резултат на това връзките между НБПП, адвокатските съвети и конкретните адвокати, оказващи правна помощ, се подобряват, а специализираната квалификация на адвокатите се повишава.

Анкетиран съдия прави общото заключение, че е налице нужда от обща процедура за подкрепа и защита на пострадалите от момента на подаване на жалбата до окончателното решение по нея.

7. Заключение и препоръки

Въз основа на прегледа на правната рамка и публично достъпната информация, както и на становищата на анкетиранияте представители на институции и организации, може да се заключи, че в България се полагат сериозни усилия за оказване на адекватна правна помощ на пострадалите от престъпления като част от цялостния процес по подобряване на положението им. Сред примерите за това са:

- измененията от 2013 г. на ЗПП, с които се разширява значително кръгът лица, включително пострадали, които могат да получат безплатна правна помощ;
- усилията на НБПП да формира квалифицирана група от адвокати с подходяща, доколкото позволяват условията, специализация, които, като част от Националния регистър за правна помощ, да осигуряват качествена правна помощ на пострадалите;
- стартирането на дългоочакваната инициатива за национална гореща линия за първична правна помощ и пилотни консултативни центрове в Сливен и Видин;
- продължаващото усъвършенстване на институционалната рамка и практиката за подкрепа на специфични особено уязвими групи пострадали, като жертвите на трафик на хора.

С оглед на настоящата ситуация и на цялостното положение на пострадалите в българския наказателен процес могат да се направят следните препоръки:

- По отношение на **законодателството**, следва да се направи пълен преглед на съответствието на българското законодателство с новата Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления, и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета, и да се предприемат действия по транспонирането ѝ в срок, където е нужно;
- По отношение на **изследванията**, следва да се извърши цялостно проучване на законодателството, политиките и практиките на страните – членки на ЕС в областта на правната помощ и съдействие за пострадалите от престъпления; добрите модели на политики и практики следва да се използват в тясно сътрудничество с институциите и организациите от страните членки, които ги прилагат;
- Що се отнася до **институционалния капацитет**, НБПП следва да използва всички възможни канали за укрепване на експертизата си за работа с пострадали от престъпления, включително работа с адвокатските съвети и неправителствени организации за подкрепа на пострадали;
- Що се отнася до **практиката по предоставяне на правната помощ за пострадали**, опитът от работата на първата национална гореща линия за първична правна помощ и пилотните консултативни центрове следва да се анализира внимателно и да се приложи за разкриване на следващи консултативни центрове, особено в други уязвими региони;

- По отношение на **обучението**, съществуващите усилия за осигуряване на общо обучение за работа с пострадали и специализирани правни и психологически познания за адвокатите, осъществяващи правна помощ, следва да се засилят и разширят.

Приложение 1: Списък на използваните съкращения

ЗПП	Закон за правната помощ
ЗПФКПП	Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления
НБПП	Националното бюро за правна помощ
НПК	Наказателно-процесуален кодекс
НПО	Неправителствена организация

Приложение 2: Държавни институции, ангажирани в предоставянето на правна помощ на пострадалите от престъпления

Име на институцията	Национален съвет за подпомагане и компенсация на пострадали от престъпления
Адрес	ул. „Славянска” 1, 1040 София
Телефон	+359 2 9237359
Факс	-
E-mail	compensation@justice.government.bg
Уебсайт	http://www.compensation.bg/default.aspx

Име на институцията	Министерство на вътрешните работи
Адрес	ул. „6-ти септември” 29, 1000 София
Телефон	+359 2 9825000
Факс	-
E-mail	-
Уебсайт	http://www.mvr.bg/default.htm

Име на институцията	Национално бюро за правна помощ
Адрес	ул. „Развигор” 1, 1421 София
Телефон	+359 2 8193200
Факс	+359 2 8654812
E-mail	nbpp@nbpp.government.bg
Уебсайт	http://www.nbpp.government.bg/

Приложение 3: Неправителствени организации, ангажирани в предоставянето на правна помощ на пострадали от престъпления

Име на институцията	Център Надя
Адрес	ул. „Георги Бенковски” 12А
Телефон	+359 2 981 93 00
Факс	+359 2 989 41 74
E-mail	office@centrenadja.org ; centrenadja@abv.bg
Уебсайт	http://www.centrenadja.org/

Име на институцията	Център за подпомагане на хора, преживели изтезание – АСЕТ
Адрес	ж.к. „Красно село”, ул. „Дечко Йорданов” 3, ет.1, офис 4, 1618 София
Телефон	+359 2 423 46 36
Факс	-
E-mail	office@acet-bg.org
Уебсайт	www.acet-bg.org

Име на институцията	Български център за джендър изследвания
Адрес	бул. „Евлоги Георгиев” 5, София
Телефон	+359 2 963 53 57
Факс	+359 2 963 53 57
E-mail	office@bgrf.org
Уебсайт	http://www.bgrf.org

Име на институцията	Фондация Асоциация Анимус
Адрес	ул. „Екзарх Йосиф” 85, София
Телефон	+359 2 983 505; +359 2 983 5305; +359 2 9835 405
Факс	+359 2 983 505; +359 2 983 5305; +359 2 9835 405
E-mail	animus@animusassociation.org
Уебсайт	http://www.animusassociation.org/